

---

*The Extraordinary Chambers: Een problematisch compromis van
transitional justice*

Naam: Puck Borgmann
Studentnummer: 6260853
Adres: Lauwerecht 32, 3515GS, Utrecht
Email: p.borgmann@students.uu.nl
Cursus: 2020-2021 2 Ges-Eindwerkstuk BA Geschiedenis 7,5 EC
(GE3V14054)
Datum van inleveren: 22 januari 2021
Begeleider: Geraldien von Frijtag Drabbe Kunzel
Aantal woorden: 7315

Samenvatting

Deze scriptie doet onderzoek naar de voorgeschiedenis van de *Extraordinary Chambers in the Courts of Cambodia*. Aan de hand van het theoretische en conceptuele kader van *transitional justice* structureert dit onderzoek de discussie tussen de nationale en internationale vertegenwoordigers die binnen deze casestudie een rol speelden. Aan de hand van de primaire bronnen wordt in eerste instantie het standpunt van de Cambodjaanse regering geanalyseerd. Vervolgens richt dit onderzoek zich op het standpunt van de internationale gemeenschap, in het bijzonder de Verenigde Naties. Deze scriptie beargumenteert dat hun belangen en doelstellingen al in deze voorgeschiedenis nauwelijks verenigbaar waren. Uiteindelijk kwam er wel een compromis, *The Extraordinary Chambers*, maar de problemen uit de beginfase zouden ook het functioneren van dit rechtsorgaan in moeilijkheden brengen.

Inhoudsopgave

Lijst van afkortingen	4
Introductie	5
Hoofdstuk 1: Het belang van soevereiniteit en local ownership voor Cambodja	12
1.1 De politieke ontwikkeling van Cambodja	12
1.2 Een bottom-up approach	14
Hoofdstuk 2: De internationale gemeenschap op zoek naar gerechtigheid	19
2.1 The Group of Experts	19
2.2 Een top-down approach	20
Hoofdstuk 3: Onverenigbare belangen	25
3.1 Externe factoren: de rol van China en de VNVR	25
3.2 Het compromis: een hybride tribunaal	26
Conclusie	30
Bibliografie	32

Lijst van afkortingen

ASEAN	Association of South-East Asian Nations
AVVN	Algemene Vergaderingen van de Verenigde Naties
CGDK	Coalition Government of Democratic Kampuchea
CPK	Communistische Partij Kampuchea
CPP	Cambodian People's Party
DK	Democratisch Kampuchea
EEEC	Extraordinary Chambers in the Courts of Cambodia
FUNCINPEC	Front Uni National pour un Cambodge Indépendant, Neutre, Pacifique, et Coopératif
ICTR	International Criminal Tribunal for Rwanda
ICTY	International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia
KPLNF	Khmer People's National Liberation Front
P-5	Vijf permanente leden in de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties
PDK	Party of Democratic Kampuchea
PRK	People's Republic of Kampuchea
RGC	Royal Government of Cambodia
VN	Verenigde Naties
VNVR	Veiligheidsraad van de Verenigde Naties

Introductie

On behalf of the Government and the people of Cambodia, we write to you to ask for assistance of the United Nations and the international community in bringing to justice those persons responsible for genocide and crimes against humanity during the rule of the Khmer Rouge from 1975 to 1979.¹

Met deze woorden werd na ruim twintig jaar het gesprek geopend tussen de Cambodjaanse overheid en de internationale gemeenschap. Onder het mom van gerechtigheid voor de Cambodjaanse bevolking werd nagedacht over een manier waarop de wandaden uit het verleden konden worden berecht. Daarbij ging het om de vier jaren na 17 april 1975, de dag dat de Communistische Partij Kampuchea (CPK) de macht greep en Cambodja werd omgevormd tot Democratisch Kampuchea (DK), een nieuwe staat met een nieuwe ideologie onder leiding van Pol Pot.² Een ideologie, gebaseerd op ideeën van het Maoïsme en invloeden uit het land van voormalig koloniale overheerser Frankrijk, waarin concepten zoals imperialisme, revolutionaire verandering en klassenstrijd als voorbeeld dienden.³ Op basis van deze elementen had Pol Pot een duidelijke visie voor ogen, namelijk een model voor de herschepping van Cambodja.⁴ Deze zogenaamde revolutie resulteerde in een van de grootste humanitaire rampsituaties die de twintigste eeuw gekend heeft.⁵ De nieuwe agrarische communistische staat kon worden beschreven als een reusachtig strafkamp, 'the prison without walls (*kuk et chongcheang*)'.⁶ Racisme, militaire agressie en rurale idealisatie bleken de drijvende kracht achter het strenge beleid van de Rode Khmer.⁷ Dit resulteerde in meer dan anderhalf miljoen doden, ruim een kwart van de Cambodjaanse bevolking.⁸

---

¹ United Nations, *Letter dated 21 June 1997 from the First and Second Prime Ministers of Cambodia addressed to the Secretary-General*, A/51/930-S/1997/488 (24 juni 1997), https://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/51/930

² Ben Kiernan, *The Pol Pot Regime: Race, Power, and Genocide in Cambodia Under the Khmer Rouge, 1975-79* (New Haven 1996) x.

³ David P. Chandler, *Brother Number One, A Political Biography of Pol Pot: Revised Edition* (New York 1999) 6.

⁴ Chandler, *Brother Number One*, 6.

⁵ Yale University, 'Introduction to Cambodian Genocide Program', <https://gsp.yale.edu/introduction-cambodian-genocide-program> (17 november 2020).

⁶ Alexander L. Hinton, *Why Did They Kill?: Cambodia in the Shadow of Genocide* (Los Angeles 2005) 1.

⁷ Ben Kiernan, 'External and Indigenous Sources of Khmer Rouge Ideology', in: Odd Arne Westad en Sophie Quinn-judge (red.), *The Third Indochina War: Conflict between China, Vietnam and Cambodia, 1972-79* (New York 2006) 1-20, 4.

⁸ John D. Ciorciari en Anne Heindel, *Hybrid Justice: The Extraordinary Chambers in the Courts of Cambodia* (Michigan 2014) 2.

De weg naar gerechtigheid bleek allesbehalve gemakkelijk en jaren verstreken voordat effectief actie werd ondernomen. De internationale oorlogstribunalen van voormalig Joegoslavië (ICTY) en Rwanda (ICTR) dienden hier als sterke stimulans en luidden vanaf de jaren 1990 een nieuwe fase in voor interesses in 'international criminal law'.⁹ Op 21 juni 1997, zoals ook bleek uit het openingscitaat, volgde het officiële verzoek van de Cambodjaanse overheid aan de Verenigde Naties (VN) om te assisteren in het realiseren van gerechtigheid voor de Cambodjaanse bevolking.¹⁰ De *Extraordinary Chambers in the Courts of Cambodia* (ECCC) was de uitkomst van de intensieve onderhandelingen tussen de Cambodjaanse overheid en de VN. Een hybride oorlogstribunaal met een unieke samenwerking tussen nationale en internationale vertegenwoordigers. De soevereiniteit van Cambodja, maar ook de gebreken van haar rechtssysteem, moesten hiermee in acht worden genomen en waar nodig aangevuld met internationale ondersteuning.¹¹ Ook wel, om de woorden van Leyh te gebruiken, 'the best from both worlds'.¹²

Het functioneren van hybride oorlogstribunalen, in het bijzonder de ECCC, komt in de bestaande literatuur meermaals aan bod. Zo schreef Brianne McGonigle Leyh het artikel 'National and Hybrid Tribunals, Benefits and Challenges'. Hierin bespreekt ze verschillende oorlogstribunalen, waaronder ook de ECCC. Leyh is een rechtsgeleerde met bijzondere focus op mensenrechten. In haar kosten-batenanalyse van hybride tribunalen noemt ze het belang van internationaal strafrecht en gerechtigheid, 'has helped to shape the future interpretation of violations of international criminal law.'¹³ en 'helped to build a historical record [...] and promoting truth.'¹⁴ Leyh noemt echter ook duidelijke gebreken. Door de gemixte samenstelling is succes niet gegarandeerd en moet er worden gezocht naar een juiste balans tussen nationale en internationale belangen en doelstellingen. Discussies vertragen het proces en doen de hoge kosten nog hoger oplopen.¹⁵ Ondanks deze gebreken is Leyh over het algemeen positief over het functioneren van hybride tribunalen, 'There are practical, legal and

---

⁹ Ciorciari en Heindel, *Hybrid Justice*, 20.

¹⁰ UN, *Letter dated 21 June 1997, A/51/930-S/1997/488*.

¹¹ Brianne McGonigle Leyh, 'National and Hybrid Tribunals, Benefits and Challenges', in: Peter Malcontent (red.), *Facing the past: amending historical injustices through instruments of transitional justice* (Cambridge 2016) 117-139, aldaar 121.

¹² Leyh, 'National and Hybrid Tribunals', 121.

¹³ Idem, 116.

¹⁴ Ibidem.

¹⁵ Ibidem.

symbolic reasons why the hybrid court can offer a better alternative to pure international or domestic prosecutions.¹⁶

Elizabeth Nielson, een specialist op het gebied van internationaal recht, is echter vrij sceptisch over de werking van de hybride tribunalen. In haar artikel 'Hybrid International Criminal Tribunals', waarin verschillende hybride tribunalen worden besproken waaronder de ECCC, noemt ze dat, 'many of the hybrid courts have instead combined the worst of the domestic and international systems, becoming subject to interference by national governments and changes in the international political system.'¹⁷

Ook John Ciorciari, assistent professor van Publiek Beleid Universiteit Michigan, en Anne Heindel, rechtsadviseur Documentatie Centrum Cambodja, zijn kritisch. Zij schreven in 2014 het boek *Hybrid Justice: The Extraordinary Chambers in the Courts of Cambodia*. Het boek is een kritische beschouwing van de complexe werking van hybride tribunalen, met bijzondere focus op de ECCC. De complexe werking en samenstelling van dit orgaan laten zij duidelijk blijken: 'Too much international control exposes them to charges of imperialism, but too little subjects them to the vicissitudes of local judicial systems'.¹⁸ Deze hybride samenstelling zou daarnaast leiden tot een toenemende complexiteit op gebied van administratie, bekostiging en uitvoerbaarheid, wat de effectiviteit en efficiëntie van het tribunaal niet ten goede zou komen.¹⁹

Zo kreeg de ECCC gedurende haar werkzame jaren veel te kampen met kritiek. Ook Christoph Sperfeldt, ECCC-specialist en voormalig adjunct-directeur van *Asian International Justice Initiative*, benoemt de meest problematische aspecten van het hybride tribunaal. Namelijk, 'From the beginning, the ECCC faced criticism [...]: high costs, slow proceedings and insufficient outreach to the population'.²⁰ Maar ook, 'allegations about corruption and political interference, arose because of the distinct hybrid nature of the Court'.²¹

Het is opvallend dat in deze studies de focus ligt op problemen in de praktijk, toen de ECCC eenmaal functioneel was geworden. Hierbij is er minder aandacht voor de aanloop naar

---

¹⁶ Idem, 133.

¹⁷ Elizabeth Nielsen, 'Hybrid International Criminal Tribunals: Political Interference and Judicial Independence', *UCLA Journal of International Law and Foreign Affairs* 15 (2010) 2, 289-326, aldaar 321.

¹⁸ Ciorciari en Heindel, *Hybrid Justice*, 6.

¹⁹ Ibidem.

²⁰ Christoph Sperfeldt, 'From the Margins of Internationalized Criminal Justice; Lessons Learned at the Extraordinary Chambers in the Courts of Cambodia' *Journal of International Criminal Justice* 11 (2013) 5, 1111-1138, aldaar 1113.

²¹ Sperfeldt, 'From the Margins of Internationalized Criminal Justice', 1113.

de oprichting. In dit onderzoek staat juist die periode centraal. De vraag die in dit onderzoek wordt behandeld is: in hoeverre zijn de gesignaleerde problemen van de *Extraordinary Chambers in the Courts of Cambodia* in feite een voortzetting van de problemen die al in de aanloop naar de oprichting van het hybride oorlogstribunaal werden aangemerkt?

Voor het bredere theoretische en conceptuele kader van deze studie wordt gekeken naar het jonge onderzoeksveld van *transitional justice*. Dit gaat over de manier waarop moet worden recht gedaan aan mensenrechtenschendingen, conflicten en onjuistheden uit het verleden.²² Sinds de jaren negentig heeft de theorievorming rondom *transitional justice* een sterke opmars gemaakt en wordt er steeds meer nagedacht over de manier waarop de 'post-conflict agenda' moet worden vormgegeven.²³ De beginjaren van *transitional justice* werden voornamelijk ingevuld door de internationale gemeenschap. Hierbij werd zelfs gesproken over een derde golf van democratisering.²⁴ In de nasleep van de Koude Oorlog werden deze transitieën beschouwd als een 'victor's justice', opgelegd van buitenaf.²⁵ De landen waar dit werd opgelegd maakten een symbolische ontwikkeling door, waarin ze communisme en autoritarisme te boven gingen en transformeerden in westerse liberale democratieën.²⁶ Deze *top-down approach* werd geïnitieerd door de internationale westerse gemeenschap, in het bijzonder de VN.²⁷ In de praktijk leek dit echter lastiger dan gedacht. De laatste jaren is binnen de *transitional justice* stroming kritiek ontstaan over deze aanpak. Hier wordt benadrukt dat een geslaagde transitie hand in hand gaat met legitimiteit en efficiëntie. Een duurzame transitie is alleen mogelijk met participatie van lokale actoren in het overgangsproces. Dit wordt ook wel de *bottom-up approach* genoemd.²⁸

Kortom, lange tijd had de internationale westerse gemeenschap een dominante rol in de discussie over de manier waarop een post-conflict agenda moest worden vormgegeven.²⁹ Critici benoemen het gebrek aan 'local ownership'.³⁰ Recente studies bepleiten het idee van

---

²² Patricia Lundy en Mark McGovern, 'Whose Justice? Rethinking Transitional Justice from the Bottom Up', *Journal of Law and Society* 35 (2008) 2, 265-292, aldaar 267.

²³ Lundy en McGovern, 'Whose Justice?', 265.

²⁴ Dustin N. Sharp, 'Addressing Dilemmas of the Global and the Local in Transitional Justice', *Emory International Law Review* 29 (2014) 2, 71-117, aldaar 78.

²⁵ Sharp, 'Addressing Dilemmas in Transitional Justice', 85.

²⁶ Idem, 78.

²⁷ Idem, 81.

²⁸ Lundy en McGovern, 'Whose Justice?', 284.

²⁹ Idem, 265.

³⁰ Sharp, 'Addressing Dilemmas in Transitional Justice', 72.

een *bottom-up approach*, waarin participatie van lokale actoren benadrukt wordt.³¹ Een grotere rol voor lokale actoren leidt tot het experimenteren binnen *transitional justice*: hybride organisaties zijn hiervan het gevolg.³²

In dit onderzoek worden primaire bronnen uit het online archief van de ECCC geanalyseerd.³³ De ECCC kan beschouwd worden als voorbeeld van de ontwikkelingen binnen de *transitional justice* theorievorming, waarbij *local ownership* en participatie een belangrijk onderdeel vormen van het experiment. Deze casestudie draagt hierdoor bij aan de theorievorming over post-conflict transitie, aangezien wordt onderzocht hoe effectief deze ontwikkelingen uiteindelijk zijn gebleken. Hierbij zal dit onderzoek geen verdere aandacht besteden aan de functionele jaren van de ECCC, maar enkel aan de aanloop hier naartoe.

De hoofdvraag van dit onderzoek kan worden opgedeeld in verschillende deelvragen. Hierbij richt dit onderzoek zich op de tweestrijd tussen de *top-down* en de *bottom-up approach*. Welk gedachtengoed klinkt door in de primaire bronnen van dit onderzoek? In hoeverre heeft dit gedachtengoed de aanloop naar de oprichting van het tribunaal belemmerd? Welke verschillende appreciaties voor *local ownership* zijn te herkennen in de verschillende standpunten? Waarom is er uiteindelijk gekozen voor een hybride tribunaal? En hoe worden de concepten soevereiniteit en gerechtigheid gebruikt in de argumentatie van de betrokken actoren?

Soevereiniteit en gerechtigheid verdienen binnen deze context enige toelichting, aangezien beide breed definieerbaar zijn. Dit onderzoek definieert soevereiniteit als interne controle en externe autonomie. Een concept dat gezien kan worden als een onschendbare internationale norm, waarbij de nationale belangen boven die van het internationale worden geplaatst.³⁴ Ontwikkelingen binnen de *transitional justice* theorievorming hebben er echter toe geleid dat het principe van soevereiniteit onderhevig was aan een herdefiniëring, waarbij verantwoordelijkheid een nieuwe rol speelde. Een staat legt niet alleen verantwoording af aan zijn burgers, maar ook aan de internationale gemeenschap, die op zijn beurt weer gezamenlijke verantwoordelijkheid draagt.³⁵ Waar ligt nu de grens van interventie? Hier is

---

³¹ Lundy en McGovern, 'Whose Justice?', 279.

³² Sharp, 'Addressing Dilemmas in Transitional Justice', 117.

³³ The Extraordinary Chambers in the Courts of Cambodia, 'Court Documents', <https://www.eccc.gov.kh/en/document/court> (18 november 2020).

³⁴ Mohammed Ayoob, 'Humanitarian Intervention and State Sovereignty' *The International Journal of Human Rights* 6 (2002) 1, 81-102, aldaar 82.

³⁵ Ayoob, 'Humanitarian Intervention and State Sovereignty', 84.

sprake van een moeilijke afweging tussen de toepassing van internationale mensenrechten, of zelfbeschikkingsrecht en autonomie.³⁶ Toch moet de kracht van het concept niet worden onderschat.³⁷ Dit is nog steeds van grote invloed op het besluitvormingsproces.³⁸

Ook gerechtigheid wordt meermaals genoemd binnen dit onderzoek. De VN definieert gerechtigheid als 'an ideal of accountability and fairness in the protection and vindication of rights and the prevention and punishment of wrongs.'³⁹ Het concept heeft zowel een formele als een informele werkende kracht, om wreedheden uit het verleden te boven te komen en te streven naar verzoening en vrede voor de 'accused, for the interests of victims and for the well-being of society at large.'⁴⁰ Binnen dit onderzoek kan het concept beschouwd worden als de ultieme uitkomst, het eindresultaat dat een tribunaal teweeg moest brengen.⁴¹

Om de hoofdvraag te beantwoorden, richt dit onderzoek zich op het gedachtengoed dat in de primaire bronnen naar voren komt. Dit gedachtengoed wordt geanalyseerd binnen het theoretische en conceptuele kader van *transitional justice*, waarbij dit onderzoek kijkt naar de manier waarop geredeneerd werd; *bottom-up* of *top-down*. Kenmerkend voor de *bottom-up approach* is de nadruk op soevereiniteit en lokale betrokkenheid. Kenmerkend voor de *top-down approach* is de nadruk op gerechtigheid en een gebrek aan vertrouwen in het lokale. De primaire bronnen waar dit onderzoek zich op baseert is onder anderen verschillend briefverkeer tussen de minister-president van Cambodja, de secretaris-generaal van de VN en de Algemene Vergaderingen (AVVN) en Veiligheidsraad (VNVR) van de VN.⁴² Dit

---

³⁶ Sharp, 'Addressing Dilemmas in Transitional Justice', 74.

³⁷ Ayoob, 'Humanitarian Intervention and State Sovereignty', 82.

³⁸ Ibidem.

³⁹ United Nations Security Council, *The rule of law and transitional justice in conflict and post-conflict societies* S/2004/616 (23 augustus 2004), 4. <https://www.un.org/ruleoflaw/files/2004%20report.pdf>

⁴⁰ UN Security Council, *The rule of law and transitional justice in conflict and post-conflict societies* (S/2004/616), 4.

⁴¹ UN, *Letter dated 21 June 1997*, A/51/930-S/1997/488.

⁴² United Nations, *Identical letters dated 23 June 1997 from the Secretary-General addressed to the President of the General Assembly and to the President of the Security Council*, A/51/930-S/1997/488 (24 juni 1997), https://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/51/930; United Nations, *Letter dated 21 June 1997 from the First and Second Prime Ministers of Cambodia addressed to the Secretary-General*, A/51/930-S/1997/488 (24 juni 1997), https://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/51/930; United Nations, *Identical letters dated 21 January 1999 from the permanent representative of Cambodia to the United Nations addressed to the Secretary-General and the President of the Security Council*, A/53/801-S/1999/67 (22 januari 1999), https://www.eccc.gov.kh/sites/default/files/documents/courtdoc/2016-09-20%2022%3A11/D181_2.11_EN.PDF; United Nations, *Identical letters dated 3 March 1999 from the permanent representative of Cambodia to the United Nations addressed to the Secretary-General and to the President of the Security Council*, A/53/851-S/1999/230 (3 maart 1999), https://www.eccc.gov.kh/sites/default/files/documents/courtdoc/2016-09-20%2022%3A13/D181_2.12_EN.PDF; United Nations, *Identical letters dated 15 March 1999 from the*

briefverkeer geeft duidelijk weer wat de toon van de interactie was en welke belangen hier werden behartigd. Een andere primaire bron betreft het *Report of the Group of Experts for Cambodia established pursuant to General Assembly resolution 52/135*.⁴³ Uit dit rapport kan worden opgemaakt welke voorkeuren de internationale gemeenschap had voor de vorm dat het tribunaal zou aannemen. Uit een ander rapport, *Report of the Secretary-General on Khmer Rouge Trials*, kan worden opgemaakt welke moeilijkheden in de laatste fase van de discussie aan bod kwamen.⁴⁴

Aan de hand van deze primaire bronnen kan worden ingezoomd op twee hoofdproblemen die de literatuur onderscheidt met betrekking tot het functioneren van de ECCC: de duidelijke stellingname van Hun Sen over het belang van soevereiniteit; en de beperkte mogelijkheden om een type tribunaal te rechtvaardigen. De eerste kwestie, die raakt aan het fundamentele vraagstuk van *local ownership*, staat centraal in het eerste hoofdstuk; de tweede kwestie, waar vanuit de *top-down approach* wordt geredeneerd, staat centraal in het tweede hoofdstuk. In het laatste hoofdstuk van dit onderzoek worden deze twee kwesties gebundeld en kan worden ingezoomd op een derde hoofdprobleem: de onverenigbaarheid van nationale en internationale belangen en doelstellingen bij de formatie van een tribunaal. In dit derde hoofdstuk ligt de focus op de laatste fase van de discussie en het uiteindelijke compromisbesluit om een hybride tribunaal in te stellen.

Secretary-General to the President of the General Assembly and the President of the Security Council, A/53/850-S/1999/231 (16 maart 1999), https://www.eccc.gov.kh/sites/default/files/documents/courtdoc/2016-09-20%2022%3A20/D181_2.15_EN.PDF

⁴³ General Assembly resolution 52/135, *Report of the Group of Experts for Cambodia*, A/53/850-S/1999/231 (16 maart 1999), https://www.eccc.gov.kh/sites/default/files/documents/courtdoc/2016-09-20%2022%3A20/D181_2.15_EN.PDF

⁴⁴ United Nations General Assembly, *Report of the Secretary-General on Khmer Rouge Trials* A/57/769/2003 (31 maart 2003), <https://digitallibrary.un.org/record/491564?ln=en#record-files-collapse-header>

Hoofdstuk 1: Het belang van soevereiniteit en local ownership voor Cambodja

Het eerste hoofdstuk van dit onderzoek behandelt de stellingname van de Cambodjaanse overheid. Hier zal de aandacht uitgaan naar het belang van de soevereiniteit en de *bottom-up approach* dat in de berichtgeving doorklonk. In eerste instantie zal een kritische analyse van de historische context worden verschaft. Wat was de achtergrond waartegen de discussie werd gevoerd? En hoe heeft de ontwikkeling van het huidige politieke klimaat van Cambodja hierin een rol gespeeld? In het tweede deel van dit hoofdstuk staat de discussie tussen nationale en internationale actoren centraal. In hoeverre resoneerde in de meningen van de betrokken actoren, in de aanloop naar de oprichting, verschillende appreciaties voor *local ownership*?

1.1 De politieke ontwikkeling van Cambodja

In december 1978 viel het communistische Vietnamese leger Cambodja binnen, waarna zij in januari 1979 de controle kregen over de hoofdstad Phom Penh. Het Rode Khmer regime was verdreven uit Cambodja en een nieuw communistische staat werd gesticht, *People's Republic of Kampuchea* (PRK) genaamd.⁴⁵ Volgens Kiernan is het van belang om deze ontwikkeling te beschouwen in het licht van de Koude Oorlog. Op deze manier werd de interventie van Vietnam niet gezien als een heldendaad of een bevrijding van een humanitaire ramp, maar als een geopolitieke actie en een problematische machtsuitbreiding van het communisme.⁴⁶

De nieuwe overheid PRK, geleid door Hun Sen en Heng Samrin, kreeg als gevolg hiervan te kampen met kritiek. Beide mannen waren voormalig Rode Khmer officieren, die gedurende het Pol Pot bewind waren overgelopen naar de Vietnamese oppositie. Onder hun leiding en in samenwerking met Vietnam werd Cambodja een autoritaire eenpartijstaat.⁴⁷ Keller benoemt het problematische aspect van de nieuwe staat PRK, namelijk een gebrek aan legitimiteit.⁴⁸ Deze problematiek kwam onder meer tot uiting in de VN, waarvan Cambodja sinds 1955 lid was.⁴⁹ De internationale anti-Vietnamese oppositie beschouwde de bezetting

---

⁴⁵ Lucy Keller, 'UNTAC in Cambodia – from Occupation, Civil War and Genocide to Peace', *Max Planck Yearbook of United Nations Law* 9 (2005) 1, 127-178, aldaar 136.

⁴⁶ Ben Kiernan, 'Introduction: Conflict in Cambodia, 1945-2002', *Critical Asian Studies* 34 (2002) 4, 483-495, aldaar, 487.

⁴⁷ Keller, 'UNTAC in Cambodia', 136.

⁴⁸ Idem, 137.

⁴⁹ Idem, 139.

als een overtreding van de soevereiniteit van de staat en beargumenteerde vanuit dit oogpunt het illegitieme gezag van de PRK.⁵⁰

Om toch erkenning te verwerven begon de PRK in 1979 met een verzoeningscampagne, door middel van het berechten van DK minister-president Pol Pot en vicepremier Ieng Sary in de *People's Revolutionary Tribunal*.⁵¹ In afwezigheid van de beklaagden, werd onder de niets verhullende titel 'People's Revolutionary Tribunal Held in Phnom Penh for the Trial of the Genocide Crime of the Pol Pot - Ieng Sary Clique' schuld verklaard.⁵² Ciorciari en Heindel noemen de verschillende gebreken van dit tribunaal, dat beschouwd werd als een 'show' om de Vietnamese interventie te rechtvaardigen.⁵³ Wat volgens Ciorciari en Heindel voornamelijk hiermee werd duidelijk gemaakt, was het zorgelijke resultaat dat een nationaal rechtstribunaal teweeg zou brengen. Namelijk, politieke bemoeienis en een gebrek aan geloofwaardigheid.⁵⁴

Volgens Keller bracht de nieuwe staat PRK politieke uitdagingen met zich mee. Op nationaal niveau kreeg de nieuwe overheid te maken met verzet in de vorm van een guerrillabeweging. Keller benoemt hier drie groepen die hierin een belangrijke rol speelden.⁵⁵ Ten eerste de *Front Uni National pour un Cambodge Indépendant, Neutre, Pacifique, et Coopératif* (FUNCINPEC), een anticommunistische beweging onder leiding van voormalig machtshebber prins Sihanouk (1954-1970 aan de macht). Een tweede partij, de *Khmer People's National Liberation Front* (KPLNF), bestond uit de rechtse conservatieve beweging onder leiding van voormalig machtshebber Lon Nol (1970-1975 aan de macht). De derde partij werd gevormd door de Rode Khmer, de *Party of Democratic Kampuchea* (PDK), waarbij Pol Pot op de achtergrond de touwtjes in handen had.⁵⁶ Ondanks de verschillende standpunten van deze groepen, vormden de fracties een gezamenlijke beweging tegen de huidige politieke orde van Cambodja. Hierbij werden zij gesteund door verschillende internationale grootmachten, waaronder de *Association of South-East Asian Nations* (ASEAN),

---

⁵⁰ Ciorciari en Heindel, *Hybrid Justice*, 19.

⁵¹ Idem, 18.

⁵² Revolutionary People's Tribunal, 'People's Revolutionary Tribunal Held in Phnom Penh for the Trial of the Genocide Crime of the Pol Pot - Ieng Sary Clique', <http://www.internationalcrimesdatabase.org/Case/812/Pol-Pot-and-Ieng-Sary/> (30 november 2020).

⁵³ Ciorciari en Heindel, *Hybrid Justice*, 18.

⁵⁴ Ibidem.

⁵⁵ Keller, 'UNTAC in Cambodia', 137.

⁵⁶ Idem, 138.

Volksrepubliek China en de Verenigde Staten.⁵⁷ In 1982 vormden de partijen de *Coalition Government of Democratic Kampuchea* (CGDK), een overheid in ballingschap, die tot begin jaren negentig de zetel van Cambodja in de VN zou bekleden.⁵⁸

Toen het einde van de Koude Oorlog naderde, eindigde ook deze lange periode van politieke onrust in Cambodja.⁵⁹ Zo werden, in samenwerking met de internationale gemeenschap, de eerste stappen richting vrede en verzoening gezet. Als gevolg van de implementatie van een democratisch stelsel in Cambodja, ontstond een nieuwe staat en een nieuwe overheid, namelijk de *Royal Government of Cambodia* (RGC).⁶⁰

De verkiezingen van 1993 resulteerden in een overwinning van FUNCINPEC, onder leiding van Sihanouks zoon, Norodom Ranariddh. *Cambodian People's Party* (CPP); de opvolger van de PRK onder leiding van Hun Sen, eindigde als tweede partij. Aangezien Hun Sen nog altijd een grote machtsbasis had, werd na enige tijd onderhandelen besloten om de macht tussen beide partijen te verdelen.⁶¹ Ciorciari en Heindel constateren hier dat de macht van de CPP, in plaats van de democratie, werd versterkt. In juli 1998 wist Hun Sen de macht volledig naar zich toe te trekken. Deze actie werd over het algemeen beschouwd als een coup.⁶² Vandaag de dag heeft Hun Sen zijn machtspositie nog altijd weten te bewaren. Volgens Ciorciari en Heindel was een autoritair systeem, in plaats van een geslaagde democratie, de uiteindelijke uitkomst van de jarenlange bemoeienis van de internationale gemeenschap.⁶³ Het samenspel tussen nationale en internationale actoren moest leiden tot een democratisch Cambodja met een legitieme machtsbasis. Volgens Ciorciari en Heindel was dat eerste alles behalve het resultaat. Dit heeft naast vertraging, ook tot complexiteit geleid voor de toepassing van *transitional justice* in de latere jaren.⁶⁴

1.2 Een bottom-up approach

Op 21 juni 1997 werd een eerste stap gezet richting de onderhandelingen over de weg naar rechtvaardigheid voor de Cambodjaanse bevolking. De brief, verstuurd namens eerste

---

⁵⁷ Ibidem.

⁵⁸ Ciorciari en Heindel, *Hybrid Justice*, 19.

⁵⁹ Ibidem.

⁶⁰ Idem, 20.

⁶¹ Kiernan, 'Introduction', 490.

⁶² Ciorciari en Heindel, *Hybrid Justice*, 22.

⁶³ Idem, 23.

⁶⁴ Idem, 24.

minister-president prins Norodom Ranariddh en tweede minister-president Hun Sen, betrof een dringend verzoek voor ‘assistance of the United Nations and international community’.⁶⁵ In dit eerste verzoek klonk de erkenning van de dominante rol van de internationale gemeenschap sterk door, ‘Cambodia does not have the resources or expertise to conduct this very important procedure.’⁶⁶ Norodom Ranariddh en Hun Sen achtten de leidende functie van de internationale gemeenschap onontbeerlijk voor het ontrafelen van de waarheden over deze periode en het berechten van de verantwoordelijken.⁶⁷ De vraag naar een dominante rol van de internationale gemeenschap kan in dit geval beschouwd worden als een verzoek tot het toepassen van een *top-down approach* namens de Cambodjaanse overheid.

Echter, in latere berichtgeving van de RGC veranderde deze benadering en klonk een nieuwe gedachtegang door. Hierin benadrukte Hun Sen juist het succes van de Cambodjaanse overheid en het belang van lokale betrokkenheid:

The Royal Government of Cambodia [...] has succeeded in carrying out its tasks in solving the issues of national reconciliation, finding peace, bringing about stability, and leading the country towards a new development.⁶⁸

De laatste fase van ‘national reconciliation’ moest worden voltooid door middel van een rechtsproces.⁶⁹ Hun Sen benoemde binnen deze context het nadrukkelijke belang van de ‘inviolability of Cambodian sovereignty.’⁷⁰ Volgens deze onschendbaarheid van soevereiniteit was de dominante inmenging van buitenaf uit den boze. Hiermee nam Hun Sen een duidelijke houding aan ten opzichte van bemoeienis van de internationale gemeenschap en stelde hierbij een kritische vraag omtrent het principe van soevereiniteit:

---

⁶⁵ UN, *Letter dated 21 June 1997, A/51/930-S/1997/488, 2.*

⁶⁶ Ibidem.

⁶⁷ Ibidem.

⁶⁸ UN, *Identical letters dated 21 January 1999, A/53/801-S/1999/67, 3.*

⁶⁹ Ibidem.

⁷⁰ Ibidem.

They [UN] talk about countries retaining their sovereignty. But they want to set up an international court in Cambodia that is dominated by the international community. Is this the respect of sovereignty or the invasion of sovereignty?⁷¹

Hun Sen pleitte op deze manier sterk voor een lokaal proces, waarbij lokale vertegenwoordigers verantwoordelijk waren voor het verdere verloop van de verzoeningscampagne en de laatste fase van 'national reconciliation'.⁷² Volgens het Cambodjaanse medium, *The Cambodia Daily*, nam Hun Sen een duidelijke houding aan ten opzichte van het standpunt van de VN, 'if the UN fails to compromise with the government, Cambodia probably could be left alone to hold a trial.'⁷³ De verantwoordelijkheid van deze kwestie lag bij de Cambodjaanse overheid.⁷⁴ De autonomie van de staat werd op deze manier beschouwd als leidend.

Daarnaast liet Hun Sen in zijn brief blijken dat de RGC volkomen bekwaam was om een nationaal proces te leiden. Waar voorheen getwijfeld werd aan het kunnen van het Cambodjaanse systeem, 'Cambodia does not have the resources or expertise'⁷⁵, werd nu juist het succes en slagen van de RGC benadrukt, 'has succeeded in carrying out its tasks'.⁷⁶ Deze uitspraak werd ondersteund door Hor Namhong, Cambodjaanse minister van Buitenlandse Zaken. In zijn betoog deed hij beroep op artikel VI van de *Convention on the Prevention and Punishment of Crime of Genocide*. Artikel VI luidt als volgt:

Persons charged with genocide or any of the other acts enumerated in article III shall be tried by a competent tribunal of the State in the territory of which the act was committed, or by

---

⁷¹ The Cambodia Daily, 'Hun Sen Says No Need for International OK for Trial' (versie 30 september 1999), <https://english.cambodiadaily.com/news/hun-sen-says-no-need-for-international-ok-for-trial-89964/> (8 januari 2021).

⁷² UN, *Identical letters dated 21 January 1999*, A/53/801-S/1999/67, 3.

⁷³ The Cambodia Daily, 'Gov't Hints at Hard-Line KR Trial Position' (versie 20 oktober 1999), <https://english.cambodiadaily.com/news/hun-sen-gives-surprise-ok-to-cooperative-tribunal-90265/> (8 januari 2021).

⁷⁴ The Cambodia Daily, 'Gov't Hints at Hard-Line KR Trial Position' (versie 20 oktober 1999), <https://english.cambodiadaily.com/news/hun-sen-gives-surprise-ok-to-cooperative-tribunal-90265/> (8 januari 2021).

⁷⁵ UN, *Letter dated 21 June 1997*, A/51/930-S/1997/488, 2.

⁷⁶ UN, *Identical letters dated 21 January 1999*, A/53/801-S/1999/67, 3.

such international penal tribunal as may have jurisdiction with respect to those Contracting Parties which shall have accepted its jurisdiction.⁷⁷

Via deze weg beargumenteerde Namhong dat een rechtsproces op nationaal niveau moest worden uitgevoerd, 'the criminals are Cambodians, the victims were Cambodians and the crimes were committed in Cambodia'.⁷⁸ In dit nationale rechtsproces kon de internationale gemeenschap hooguit fungeren als aanvullende partij.⁷⁹

Dit argument was echter niet voldoende om de discussie tussen de nationale en internationale vertegenwoordigers te doen eindigen. Artikel VI benoemt precies waar de schoen kan wringen, namelijk 'a *competent* tribunal'.⁸⁰ Ondanks de vele argumenten van de RGC was de internationale gemeenschap niet ervan overtuigd dat de Cambodjaanse overheid daarvoor kon zorgen. De RGC benadrukte dat de Cambodjaanse gerechtshoven volkomen geschikt waren om een proces te leiden, terwijl de internationale gemeenschap het tegenovergestelde constateerde, 'its legal foundations are somewhat imprecise and its functioning deficient in most important areas.'⁸¹ Vanuit dit laatste oogpunt kon alleen een internationaal tribunaal een langzaam en politiek geladen proces voorkomen.⁸² Dit standpunt zal verder worden uitgewerkt in hoofdstuk twee van dit onderzoek.

Zo klonk een *bottom-up approach* steeds duidelijker door in de opstelling van de RGC. Doelend op eerdere ondersteuning benoemde Hun Sen zijn waardering voor de bijdragen die de internationale gemeenschap geleverd had.⁸³ Echter, benadrukte hij ook dat in de laatste fase van 'national reconciliation'⁸⁴ de soevereiniteit en de *local ownership* van het volk centraal moest staan, 'to reflect the sovereignty of Cambodia that leave Cambodian to decide their destinies by themselves.'⁸⁵ Zo verschoof tussen de jaren 1997 en 1999 het standpunt van Hun Sen ten opzichte van een tribunaal van *top-down* naar *bottom-up*. Hierin werd in plaats van de internationale gemeenschap, juist de nationale gemeenschap centraal gesteld. Hun Sen legde de nadruk op het waarborgen van de soevereiniteit van de staat, waarbij het lokale

---

⁷⁷ United Nations General Assembly, *Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide*, A/RES/3/260 (9 december 1948), article 6. <http://un-documents.net/a3r260.htm>

⁷⁸ UN, *Identical letters dated 15 March 1999*, A/53/850-S/1999/231, 2.

⁷⁹ *Ibidem*.

⁸⁰ UNGA, *Genocide Convention*, A/RES/3/260, article 6, (mijn cursivering).

⁸¹ UNGA, *Report of the Group of Experts*, A/53/850-S/1999/231, 35.

⁸² *Idem*, 48.

⁸³ UN, *Identical letters dated 21 January*, A/53/801-S/1999/67, 5.

⁸⁴ *Idem*, 3.

⁸⁵ *Idem*, 5.

werd betrokken in de verzoeningscampagne. De focus op soevereiniteit en betrokkenheid van de lokale gemeenschap is hier een voorbeeld van het principe van *local ownership* in de praktijk; een *bottom-up approach* dat doorklonk in het uiteindelijke standpunt van Hun Sen.⁸⁶

Dat Hun Sen langzaam zijn standpunt veranderde, van *top-down* naar *bottom-up*, moet ook worden gezien in de context van de veranderingen in de machtsbalans in Cambodja. Gedurende deze periode werd namelijk de positie van Hun Sen zekerder, waarin hij steeds meer controle wilde uitoefenen, zo ook over een toekomstig tribunaal.⁸⁷ Dat laatste was overigens ook een belangrijke aanleiding voor twijfel en zorg binnen de internationale gemeenschap. De visie in die gemeenschap, en dan met name binnen de VN, zal verder worden uitgewerkt in hoofdstuk twee van dit onderzoek.

---

⁸⁶ Idem, 3.

⁸⁷ Ciorciari en Heindel, *Hybrid Justice*, 23.

Hoofdstuk 2: De internationale gemeenschap op zoek naar gerechtigheid

Waar het eerste hoofdstuk zich richtte op het Cambodjaanse standpunt, waarin verschillende appreciaties voor *local ownership* centraal stonden, kijkt dit tweede hoofdstuk naar de stellingname van de internationale gemeenschap en de manier waarop ze een type tribunaal rechtvaardigde. In hoeverre volgt de redenering van de internationale gemeenschap een *top-down approach*? Welke verschillende opties biedt *transitional justice*? En waarom is er binnen dit kader sprake van beperkte mogelijkheden?

2.1 The Group of Experts

Om de situatie in Cambodja te analyseren werd in juli 1998 een 'Group of Experts' geïnstalleerd.⁸⁸ Deze groep kreeg de opdracht om: het bestaande bewijs van de situatie te evalueren en te bepalen wat de aard van de misdaden was, te beoordelen in hoeverre het haalbaar was om de Rode Khmer te bestraffen, en een juist oordeel te vellen over de implementatie van *transitional justice* en de vorm van een mogelijk tribunaal.⁸⁹ Het onderzoek was gericht op de periode van 1975 tot 1979, ook wel de periode waarin de overheid DK functioneel was. Daarnaast was het mandaat van de *Group of Experts* beperkt tot de daden gepleegd door de 'persons most responsible for the most serious violations of human rights' van de Rode Khmer, waarin andere personen of staten buiten beschouwing bleven.⁹⁰ De jurisdictie van de groep was daarnaast vrij in het bespreken van verschillende methodes om de verantwoordelijken van de misdaden te berechten.⁹¹ Op basis van het onderzoek van de *Group of Experts* werden de volgende misdaden vastgesteld gedurende de periode 1975 tot 1979, namelijk 'crimes against humanity, genocide, war crimes, forced labour, torture and crimes against internationally protected persons, as well as crimes under Cambodian law.'⁹² De groep concludeerde dat er voldoende fysiek bewijs aanwezig was en er voldoende getuigen waren om de verantwoordelijken van deze misdaden te berechten.

Zoals hierboven vermeld, was het daarnaast ook van belang te beschouwen in hoeverre het haalbaar was om de verantwoordelijken te bestraffen. Ook Hun Sen sprak hier

---

⁸⁸ UNGA, *Report of the Group of Experts*, A/53/850-S/1999/231, 6.

⁸⁹ *Ibidem*.

⁹⁰ *Idem*, 32.

⁹¹ *Idem*, 7-8.

⁹² UN, *Identical letters dated 15 March 1999*, A/53/850-S/1999/231, 2.

zijn zorgen over uit. Een slecht functionerend tribunaal zou namelijk ernstige gevolgen hebben voor verdere ontwikkelingen van het land:

Therefore, if improperly or heedlessly conducted, the trials of Khmer Rouge leaders would panic other former Khmer Rouge [...] who have already surrendered, into turning back to the jungle and renewing the guerrilla war in Cambodia.⁹³

Dit zou naast vrede en veiligheid, ook ernstige gevolgen hebben voor de socio-economische ontwikkelingen van het land.⁹⁴

Zo blijkt de complexiteit van het berechten van de verantwoordelijken. De *Group of Experts* kreeg daarom de opdracht om nauwkeurig te analyseren wat de mogelijkheden waren voor de manier waarop *transitional justice* moest worden toegepast. In hun analyse beschouwden zij drie opties, namelijk een tribunaal onder Cambodjaanse jurisdictie, een hybride tribunaal en een ad hoc internationaal tribunaal.⁹⁵

2.2 Een top-down approach

In de analyse van de *Group of Experts* komt een duidelijk standpunt naar voren, namelijk de onkunde van het Cambodjaanse juridische systeem. Dit standpunt is goed te verklaren aan de hand van de redentie van Sharp, die de dubbelzinnigheid noemt van ontwikkelingen op gebied van *local ownership*.⁹⁶ Sharp noemt dat *local ownership* steeds vaker wordt gezien als essentieel op gebied van 'transitional justice interventions'.⁹⁷ Echter, resulteert dit ook in botsingen met internationale standaarden. Zoals gesteld legt *Local ownership* de verantwoordelijkheid neer bij het lokale. Deze zijn echter vaak juist de verantwoordelijken van het conflict. Sharp concludeert daarom, 'there is a deep distrust of local agency in the post-conflict agenda.'⁹⁸ Deze redenering komt terug in de analyse van de *Group of Experts*, waarin zij benoemen weinig vertrouwen te hebben in het Cambodjaanse juridische systeem, 'its legal foundations are somewhat imprecise and its functioning deficient in most important areas.'⁹⁹

---

⁹³ UN, *Identical letters dated 3 March 1999*, A/53/851-S/1999/230, 2.

⁹⁴ Ibidem.

⁹⁵ UN, *Identical letters dated 15 March 1999*, A/53/850-S/1999/231, 2.

⁹⁶ Sharp, 'Addressing Dilemmas in Transitional Justice', 73.

⁹⁷ Ibidem.

⁹⁸ Idem, 74.

⁹⁹ UNGA, *Report of the Group of Experts*, A/53/850-S/1999/231, 35.

Op basis van drie elementen kan het disfunctioneren van de Cambodjaanse jurisdictie worden geanalyseerd.

Ten eerste was er sprake van een gebrek aan juridisch gekwalificeerden in Cambodja.¹⁰⁰ Gedurende het regime van de Rode Khmer waren deze intellectuelen namelijk gevlucht of vermoord. Personen die later opgeleid werden om deze functie te bekleden, werden opgeleid binnen een systeem waar sprake was van een niet onafhankelijke rechtsspraak. In deze gevallen was 'bias or prejudice'¹⁰¹ niet uitgesloten.¹⁰² Een tweede knelpunt was het gebrek aan cultuur rondom een onpartijdig rechtssysteem.¹⁰³ Er heerste een tendens dat het gemakkelijk was om rechters om te kopen, zowel door beklaagden als slachtoffers. Daarnaast was de meerderheid van betrokkenen binnen het rechtssysteem verbonden aan de CPP. Op deze manier oefende de overheid controle uit over het juridische stelsel van Cambodja, waarin verschillende juridisch gerelateerde beslissingen werden beïnvloed vanuit de politiek.¹⁰⁴ Een derde knelpunt betrof de veiligheid rondom een proces in Cambodja.¹⁰⁵ Aangezien het onderwerp dat besproken werd binnen het tribunaal zeer emotioneel geladen was, was het mogelijk dat aanwezigen een doelwit vormden voor een aanslag. Enige vorm van bescherming tijdens en na het proces was daarom van belang. Het was echter niet vanzelfsprekend dat de Cambodjaanse autoriteiten deze bescherming konden verzekeren.¹⁰⁶

Op grond hiervan concludeerde de *Group of Experts*, 'Cambodia's system falls far short of international standards of criminal justice established in the International Covenant on Civil and Political Rights and other instruments.'¹⁰⁷ Hieruit blijkt, zoals Sharp ook constateerde, een wantrouwen jegens *local ownership* in de post-conflict agenda. Opvallend is dat de *Group of Experts* wel stilstond bij het belang van lokale betrokkenheid. Zo werd in het onderzoek gesteld dat, 'The Group of Experts is keenly aware of the advantages of organizing a trial under Cambodian law. Most obviously, it places responsibility on the State most directly affected.'¹⁰⁸

---

¹⁰⁰ Idem, 36.

¹⁰¹ Idem, 37.

¹⁰² Idem, 36-37.

¹⁰³ Idem, 37.

¹⁰⁴ Ibidem.

¹⁰⁵ Ibidem.

¹⁰⁶ Ibidem.

¹⁰⁷ Ibidem.

¹⁰⁸ Idem, 38.

Ondanks het aanzienlijke belang van *local ownership*, woog dit echter niet op tegen het belang van het onafhankelijk functioneren van het tribunaal.¹⁰⁹

Een andere optie uitgewerkt door de *Group of Experts* was een hybride tribunaal.¹¹⁰ Hierin zou de Cambodjaanse jurisdictie worden toegepast, maar deze zou onderworpen zijn aan de controle en toezicht van de VN. Ondanks de enkele voordelen van deze hybride vorm, waaronder de unieke samenwerking tussen het lokale en globale, wogen deze voordelen niet op tegen de nadelen die geconstateerd werden door de *Group of Experts*.¹¹¹ Aan de hand van twee elementen kan dit worden beargumenteerd.

De eerste zorg betrof de onderhandelingen tussen de nationale en internationale vertegenwoordigers over een overeenkomst en de wetgeving van het tribunaal. Door de verschillende standpunten, met name over de betrokkenheid en invloed van de VN, kon de besluitvorming een langdurig en vermoeiend proces worden.¹¹² Een tweede zorg omvatte het al eerder beargumenteerde gebrek aan juridisch fundament van het Cambodjaanse rechtssysteem. Binnen deze hybride samenwerking zou inmenging van Cambodja kunnen leiden tot de ondermijning van een onafhankelijk proces.¹¹³ Daarnaast zou de VN zich schuldig kunnen maken aan betrokkenheid van een proces dat niet voldoet aan onpartijdige rechtvaardigheid.¹¹⁴ Dit zou verdere ontwikkelingen van *transitional justice* kunnen tegenwerken.

Voortbouwend op de argumenten hierboven aangehaald, pleitte de *Group of Experts* sterk voor een ad hoc internationaal tribunaal. Deze redentatie is voornamelijk gemotiveerd door het feit dat het proces immuun moest blijven van politieke bemoeienissen.¹¹⁵ Deze mening werd onder meer gedeeld door *The New York Times*, een nieuwsmedium met een sterke internationale achterban. De krant liet zich verschillende keren uit over de oprichting van het tribunaal, waarin onder meer de 'struggle' tussen Hun Sen en de VN ter sprake kwam.¹¹⁶ Politieke belangen zouden volgens de krant de boventoon voeren zolang Hun Sen

---

¹⁰⁹ Ibidem.

¹¹⁰ Idem, 49.

¹¹¹ Idem, 50.

¹¹² Ibidem.

¹¹³ Ibidem.

¹¹⁴ Idem, 51.

¹¹⁵ Idem, 45.

¹¹⁶ The New York Times, 'The Shape Of Justice Is Undefined In Cambodia' (versie 5 december 1999), <https://www.nytimes.com/1999/12/05/world/the-shape-of-justice-is-undefined-in-cambodia.html> (8 januari 2021).

zich bleef bemoeien met het proces. 'If Mr. Hun Sen gets his way, [...] the trials are not likely to produce the kind of justice that Cambodians deserve. Instead, [...] the outcomes will be crafted to suit the political needs of Mr. Hun Sen'.¹¹⁷ Hoe het tribunaal er uit zou gaan zien was volgens *The New York Times* afhankelijk van de druk vanuit de internationale gemeenschap en de drang van Hun Sen om zijn eigen belangen na te streven en controle over het proces te behouden.¹¹⁸

Zo werd zelfs minimale inmenging van Cambodja beschouwd als een bedreiging voor de geloofwaardigheid van het tribunaal.¹¹⁹ Kofi Annan, toenmalige secretaris-generaal van de VN, vatte dit samen in zijn brief gericht aan de presidenten van de AVVN en de VNVR:

I am firmly of the view that if the international standards of justice, fairness and the process of law are to be met in holding those who have committed such serious crimes accountable, the tribunal in question must be international in character.¹²⁰

Samenvattend kan gesteld worden dat de internationale gemeenschap een *top-down approach* toepaste op het gevoerde beleid. *Local ownership* moest binnen dit kader juist worden voorkomen, aangezien dit gerelateerd was aan politieke bemoeienis. Het advies van de *Group of Experts* klonk luid en duidelijk, 'the more insulated the tribunal can be from domestic politics, the better'.¹²¹

Het is interessant om dit standpunt te verbinden aan het principe van soevereiniteit. De internationale gemeenschap beoordeelde Cambodja als ongeschikt in het brengen van gerechtigheid. Zo beschouwde ze het principe van soevereiniteit in dit geval als verantwoordelijkheid van de internationale gemeenschap. Het handhaven van internationale mensenrechten en rechtvaardigheid woog in dit geval zwaarder dan zelfbeschikkingsrecht en autonomie van Cambodja. Echter, zoals Ayoob veronderstelde, moet het vermogen van soevereiniteit om te dienen als normatieve barrière niet worden onderschat.¹²² Zoals duidelijk

---

¹¹⁷ The New York Times, 'The Shape Of Justice Is Undefined In Cambodia' (versie 5 december 1999), <https://www.nytimes.com/1999/12/05/world/the-shape-of-justice-is-undefined-in-cambodia.html> (8 januari 2021).

¹¹⁸ The New York Times, 'The Shape Of Justice Is Undefined In Cambodia' (versie 5 december 1999), <https://www.nytimes.com/1999/12/05/world/the-shape-of-justice-is-undefined-in-cambodia.html> (8 januari 2021).

¹¹⁹ UNGA, *Report of the Group of Experts*, A/53/850-S/1999/231, 48.

¹²⁰ UN, *Identical letters dated 15 March 1999*, A/53/850-S/1999/231, 3.

¹²¹ UNGA, *Report of the Group of Experts* 135, A/53/850-S/1999/231, 48.

¹²² Ayoob, 'Humanitarian Intervention and State Sovereignty', 82.

naar voren kwam in het eerste hoofdstuk van dit onderzoek, deed Hun Sen een sterk beroep op de soevereiniteit van het land. Bemoeyenis en druk vanuit de internationale gemeenschap werd niet getolereerd en zelfs bevestigd, 'Is this the respect of sovereignty or the invasion of sovereignty?'¹²³ In het tweede hoofdstuk van dit onderzoek werd juist beroep gedaan op de verantwoordelijkheid van de internationale gemeenschap. Het volgende hoofdstuk zal de kracht van het standpunt van Ayoob duidelijk maken, door te verklaren hoe deze onverenigbare belangen problematisch zijn geweest voor de besluitvorming omtrent de oprichting van de ECCC.

---

¹²³ The Cambodia Daily, 'Hun Sen Says No Need for International OK for Trial' (versie 30 september 1999), <https://english.cambodiadaily.com/news/hun-sen-says-no-need-for-international-ok-for-trial-89964/> (8 januari 2021).

Hoofdstuk 3: Onverenigbare belangen

Waar de eerste twee hoofdstukken van dit onderzoek zich richtten op de eerste discussies over de oprichting van een tribunaal, ligt in dit derde hoofdstuk de focus op het sluitstuk van de discussies en het uiteindelijke compromisbesluit om een hybride tribunaal in te stellen. Welke rol speelde de VNVR in het besluitvormingsproces? En waarom konden alle partijen zich uiteindelijk vinden in de oprichting van een hybride tribunaal?

3.1 Externe factoren: de rol van China en de VNVR

Ook in de casestudie van Cambodja heeft de VNVR een belangrijke rol gespeeld. Deze had namelijk de opdracht om een tribunaal te organiseren. Er was echter sprake van verdeeldheid tussen de leden, waaronder een van de vijf permanente leden (P-5) China. Het standpunt van China jegens mensenrechten interventies en ontwikkelingen was vaak overwegend negatief.¹²⁴ Zo ook in de kwestie van Cambodja, waarin het weigerde in te stemmen 'to any criminal law process that would be imposed on Cambodia, rather than negotiated with Cambodia.'¹²⁵ China steunde hiermee het standpunt van Hun Sen, waarin benadrukt werd dat de verantwoordelijkheid van een tribunaal bij het lokale lag.¹²⁶ Deze houding van China, ten opzichte van een ad hoc internationaal tribunaal, had grote gevolgen voor het verdere verloop van de besluitvorming van de VNVR. Het dreigement van China, om deze resolutie te vetoën, zette de VNVR effectief buitenspel. Deze was namelijk niet meer in staat een bindend advies uit te brengen.¹²⁷

In de nieuwsmedia *The New York Times* en *The Cambodia Daily* werd deze relatie tussen China en Hun Sen meermaals besproken. Volgens *The New York Times* was Chinese steun aan Cambodja een logisch gevolg van jarenlange politieke beïnvloeding. Nieuwe overeenkomsten tussen China en Cambodja versterkte deze relatie alleen maar meer. 'China has outmaneuvered the United States once again [...] It's highly unlikely that Hun Sen can be turned around.'¹²⁸ Ook *The Cambodia Daily* sprak zich uit over de relatie tussen China en

---

¹²⁴ David P. Forsythe, 'The UN Security Council and Response to Atrocities: International Criminal Law and the P-5', *Human Rights Quarterly* 34 (2012) 3, 840-863, aldaar 847.

¹²⁵ Forsythe, 'The UN Security Council and Response to Atrocities', 848.

¹²⁶ Idem, 849.

¹²⁷ Ibidem.

¹²⁸ The New York Times, 'U.N. Panel Urges Tribunal For Khmer Rouge Leaders' (versie 2 maart 1999), <https://www.nytimes.com/1999/03/02/world/un-panel-urges-tribunal-for-khmer-rouge-leaders.html> (10 januari 2021).

Cambodja. Hor Namhong schaarde zich hier achter het standpunt van China, ‘The Chinese have told us this is an internal problem for Cambodia’¹²⁹, China zou zich verder niet hebben bemoeid met de interne politiek van Cambodja, ‘Only the US has always intervened.’¹³⁰

Op deze manier werd het standpunt van Hun Sen vertegenwoordigd op internationaal niveau. Door middel van de Chinese steun kon een ad hoc internationaal tribunaal worden afgeweerd in de VNVR. Zo werd de discussie omtrent de formatie van een tribunaal verder bemoeilijkt.

3.2 Het compromis: een hybride tribunaal

Het advies om een ad hoc internationaal tribunaal op te richten werd niet geaccepteerd door de RGC.¹³¹ De onverenigbare standpunten en belangen, uitgewerkt in de vorige hoofdstukken van dit onderzoek, bleven verdere vooruitgang tegenwerken. Waar Hun Sen het belang van *local ownership* en soevereiniteit benadrukte, beargumenteerde de internationale gemeenschap het gebrek aan juridisch fundament. Toch moest de discussie worden voortgezet. Als gevolg hiervan werden op 17 juni 1999 nieuwe onderhandelingen geopend tussen de internationale gemeenschap en de Cambodjaanse overheid. Hun Sen verzocht in een brief gericht aan Kofi Annan voor een alternatief georganiseerd tribunaal, ‘asking the United Nations to provide experts to assist Cambodia in drafting legislation that would provide for a special national Cambodian court’.¹³²

In een eerder stadium was de internationale gemeenschap niet akkoord gegaan met een tribunaal waarin het juridische systeem van Cambodja de boventoon voerde.¹³³ Waarom was dit dan nu wel een mogelijkheid? Deze vraag kan beantwoord worden aan de hand van een dilemma dat Leebaw noemt:

Claims suggested that international institutions would easily establish independence from local elites. Yet international criminal courts continue to depend on state cooperation for

---

¹²⁹ The Cambodia Daily, ‘China’s Support Suddenly Turns Silent Over Khmer Rouge Trial’ (versie 22 oktober 1999), <https://english.cambodiadaily.com/news/chinas-support-suddenly-turns-silent-over-khmer-rouge-trial-90239/> (11 januari 2021).

¹³⁰ The Cambodia Daily, ‘China’s Support Suddenly Turns Silent Over Khmer Rouge Trial’ (versie 22 oktober 1999), <https://english.cambodiadaily.com/news/chinas-support-suddenly-turns-silent-over-khmer-rouge-trial-90239/> (11 januari 2021).

¹³¹ UNGA, *Report of the Secretary-General on Khmer Rouge Trials*, A/57/769/2003, 4.

¹³² Ibidem.

¹³³ UN, *Identical letters dated 15 March 1999*, A/53/850-S/1999/231, 3.

access to archives, permission to conduct forensic investigations, permission to interview witnesses, and the ability to make arrest.¹³⁴

Zo bleek de internationale gemeenschap sterk afhankelijk van de Cambodjaanse overheid. Zoals de *Group of Experts* dit ook al constateerde, was de medewerking van de RGC een vereiste om een tribunaal te organiseren, 'will need the cooperation of the Cambodian Government in many critical areas, notably apprehension of defendants and securing access to witnesses and evidence'.¹³⁵ Daarnaast bleef Hun Sen standvastig in het beschermen van de soevereiniteit van Cambodja.¹³⁶ Aangezien ook de VNVR niet meer in staat was om een bindend besluit te nemen, was de internationale gemeenschap genoodzaakt toe te geven aan het voorstel van de RGC.

Zo moesten de onverenigbare belangen en doelstellingen langzamerhand worden verenigd. Een compromis van deze uiteenlopende standpunten was het uiteindelijke resultaat. Een hybride tribunaal met de structuur van een nationaal gerechtshof binnen de bestaande jurisdictie van Cambodja, dat was gevestigd door en opereerde met internationale assistentie.¹³⁷

Dit onderzoek beschouwt dit compromis echter als problematisch en wel om twee redenen. Ten eerste gaat het in tegen alle legitieme argumenten die de *Group of Experts* noemde in hun rapport. Zo noemde zij de langdurige onderhandelingen tussen nationale en internationale vertegenwoordigers over het opstellen van de overeenkomst en wetgeving van het hybride tribunaal.¹³⁸ Deze onderhandelingen hebben uiteindelijk meer dan twee jaar geduurd, waarna in 2001 een *Draft Agreement* werd aangenomen. Deze trad officieel pas in werking in 2005.¹³⁹ Daarnaast noemde de *Group of Experts* het gebrekkige juridische fundament van het Cambodjaanse rechtssysteem, de zorg voor politieke bemoeienis en zo de ondermijning van een onafhankelijk proces.¹⁴⁰ Ook dit kwam terug gedurende het besluitvormingsproces:

---

¹³⁴ Bronwyn Leebaw, 'The Irreconcilable Goals of Transitional Justice' *Human Rights Quarterly* 30 (2008) 1, 95-118, aldaar 103.

¹³⁵ UNGA, *Report of the Group of Experts*, A/53/850-S/1999/231, 48.

¹³⁶ UNGA, *Report of the Secretary-General on Khmer Rouge Trials*, A/57/769/2003, 8.

¹³⁷ *Idem*, 4.

¹³⁸ UNGA, *Report of the Group of Experts*, A/53/850-S/1999/231, 50.

¹³⁹ UNGA, *Report of the Secretary-General on Khmer Rouge Trials*, A/57/769/2003, 4.

¹⁴⁰ UNGA, *Report of the Group of Experts*, A/53/850-S/1999/231, 50.

In view of the clear finding of the General Assembly [...] there are continued problems related to the rule of law and the functioning of the judiciary in Cambodia resulting from interference by the executive with the independence of the judiciary.¹⁴¹

De tweede reden hangt hiermee samen, namelijk: de wantrouwende houding van de internationale gemeenschap ten opzichte van het hybride tribunaal. Deze houding kwam gedurende de laatste fase van de discussie, waarin de afspraken en wetgeving van het tribunaal werden vastgelegd, meermaals naar voren. In zijn rapport noemde Kofi Annan: 'There still remains doubt in some quarters regarding the credibility of the Extraordinary Chambers, given the precarious state of the judiciary in Cambodia.'¹⁴² Ook noemde hij: 'Doubts might therefore still remain as to whether the provisions of the draft agreement relating to the structure and organization of the Extraordinary Chambers would fully ensure their credibility'.¹⁴³ Op deze manier klonk een gebrek aan vertrouwen door. Dit was problematisch, aangezien vertrouwen juist essentieel was voor het draagvlak van het latere proces. Als de internationale gemeenschap zelf niet zeker was van de 'credibility of the Extraordinary Chambers'¹⁴⁴, waarom zou de rest van de wereld het proces dan wel als legitiem beschouwen?

Zo was de onzekere basis waar het hybride tribunaal op berustte een gevolg van de onverenigbare belangen en doelstellingen die in dit onderzoek zijn uitgewerkt. Hun Sen, die in eerste instantie pleitte voor een nationaal proces met lokale betrokkenheid, liet de rol van de internationale gemeenschap iets meer toe.¹⁴⁵ De internationale gemeenschap, die in eerste instantie pleitte voor een internationaal tribunaal en elke vorm van lokale betrokkenheid bekritiseerde, omarmde het idee van een nationaal georganiseerd tribunaal.¹⁴⁶ Het experiment binnen de *transitional justice* theorievorming resulteerde in *The Extraordinary Chambers*, een compromis als gevolg van de jarenlange discussie over de ver uiteenlopende belangen van de betrokken partijen. Waarom? Er was simpelweg geen andere oplossing. Het

---

¹⁴¹ UNGA, *Report of the Secretary-General on Khmer Rouge Trials*, A/57/769/2003, 11.

¹⁴² *Idem*, 1.

¹⁴³ *Idem*, 11.

¹⁴⁴ *Idem*, 1.

¹⁴⁵ *Idem*, 14.

¹⁴⁶ *Idem*, 13.

is echter de vraag of een compromis niet af doet aan het uiteindelijke doel dat met het tribunaal moest worden bereikt, namelijk 'bringing about a process of judicial accountability, which alone can provide the basis for peace, reconciliation and development.'¹⁴⁷

---

¹⁴⁷ UN, *Identical letters dated 15 March 1999*, A/53/850-S/1999/231, 3.

Conclusie

De weg naar gerechtigheid bleek ook in het Cambodjaanse geval complex en lastig te begaan. Jarenlang werd er tussen nationale en internationale vertegenwoordigers gediscussieerd. Standpunten die in eerste instantie onverenigbaar leken, werden uiteindelijk verenigd in een compromis: de oprichting van de ECCC. Waar de meeste studies kijken naar de problemen van de ECCC in de praktijk, richtte dit onderzoek zich juist op de periode voorafgaand aan de oprichting. In hoeverre waren de in de literatuur gesignaleerde problemen van de *Extraordinary Chambers in the Courts of Cambodia* in feite een voortzetting van de problemen die al in de aanloop naar de oprichting van het hybride oorlogstribunaal zichtbaar werden? Met het beantwoorden van die hoofdvraag wilde dit onderzoek meer inzicht krijgen in de problemen van de ECCC, maar ook een bijdrage leveren aan theorievorming over post-conflict transitie.

Dit onderzoek heeft geprobeerd de hoofdvraag te beantwoorden door de discussie te plaatsen binnen het theoretische kader van *transitional justice*. Aan de ene kant werd het standpunt van de Cambodjaanse overheid nader bekeken. Een land getekend door een humanitaire ramp, waarbij een politieke strijd over een legitieme machtsbasis gepaard ging met de zoektocht naar verzoening, vrede en gerechtigheid. In het standpunt klonk een sterk beroep op lokale betrokkenheid en de soevereiniteit van de staat door. Deze begrippen werden binnen dit onderzoek en het kader van *transitional justice* beschouwd als een *bottom-up approach*, waarbij het concept *local ownership* centraal stond in het belang van de Cambodjaanse overheid.

Aan de andere kant stond het standpunt van de internationale gemeenschap centraal. Waar die gemeenschap voorheen vaak de discussie leidde en binnen de *transitional justice* theorievorming een dominante rol vervulde, kreeg ze steeds vaker te kampen met kritiek. De *top-down approach*, die doorklonk in het standpunt van de internationale gemeenschap, bleek van ondergeschikt belang. Argumenten noemden het gevaar van 'bias or prejudice'¹⁴⁸ en politieke bemoeienissen die de 'credibility'¹⁴⁹ van het proces zouden schaden. Deze allesbehalve loze argumenten mochten echter niet baten in de formatie van een tribunaal, die tegen alle argumenten in een hybride structuur zou krijgen. Waarom?

---

¹⁴⁸ UNGA, *Report of the Group of Experts*, A/53/850-S/1999/231, 37.

¹⁴⁹ UN, *Identical letters dated 15 March 1999*, A/53/850-S/1999/231, 3.

De rol die China vervulde, gecombineerd met het standpunt over soevereiniteit en *local ownership* van Cambodja, leidde ertoe dat de VNVR effectief buitenspel werd gezet. Het krachtige mechanisme van de internationale gemeenschap verloor hiermee haar functie. Dit maakte de rol van de internationale gemeenschap en zo ook haar standpunt, minder dominant in de discussie. Een tribunaal moest en zou er komen. Het standpunt van de internationale gemeenschap stond echter op de tweede plaats.

Dit onderzoek beschouwt deze ontwikkeling als problematisch en als kern van het antwoord op de hoofdvraag. De onverenigbare belangen en doelstellingen hebben ertoe geleid dat de discussie naast vertraagd, ook zeer complex van aard werd. Het compromis, dat de enige mogelijke uitkomst van de discussie was, werd getekend door deze onverenigbaarheid in standpunten. De wantrouwende houding van de internationale gemeenschap voerde hier een duidelijke boventoon. Dit had ernstige gevolgen voor de legitimiteit en het draagvlak van het tribunaal. Het zwakke fundament waar het tribunaal op gebaseerd was, namelijk het compromis, kan op deze manier beschouwd worden als oorzaak voor de gesignaleerde problemen in de werkzame jaren van de ECCC.

Ondanks deze resultaten, kunnen er ook gebreken van dit onderzoek worden genoemd. Deze gebreken dienen vervolgens als suggestie voor verdere uitbreiding van deze studie. Zoals de hoofdvraag doet vermelden, gaat dit onderzoek uit van de gesignaleerde problemen gedurende de werkzame jaren van de ECCC. Deze aanname is gebaseerd op argumenten die doorklonken in het uitgebreide literaire debat over dit onderwerp. Echter, om hier een volledig en goed gefundeerd standpunt over in te nemen, is het nodig om ook deze periode te betrekken in het onderzoek. Op deze manier kunnen de problemen in de aanloop naar het tribunaal beter in verband worden gebracht met de uiteindelijke gesignaleerde problemen van het tribunaal.

Dit onderzoek heeft geprobeerd de complexe discussie tussen verschillende standpunten te structureren, door middel van de toepassing van het theoretische kader van *transitional justice*. De dynamiek tussen de *bottom-up* en *top-down approach* dat hier werd besproken, schetst de aard van het probleem binnen de post-conflict transitie. Het concept soevereiniteit, waarvan de grenzen steeds meer lijken te vervagen, blijkt nog altijd van grote waarde. Zowel op nationaal als internationaal niveau.

Bibliografie

Primaire bronnen

General Assembly resolution 52/135, *Report of the Group of Experts for Cambodia*, A/53/850-S/1999/231 (16 maart 1999), beschikbaar met https://www.eccc.gov.kh/sites/default/files/documents/courtdoc/2016-09-20%2022%3A20/D181_2.15_EN.PDF

United Nations, *Identical letters dated 23 June 1997 from the Secretary-General addressed to the President of the General Assembly and to the President of the Security Council*, A/51/930-S/1997/488 (24 juni 1997), beschikbaar met https://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/51/930

United Nations, *Letter dated 21 June 1997 from the First and Second Prime Ministers of Cambodia addressed to the Secretary-General*, A/51/930-S/1997/488 (24 juni 1997), beschikbaar met https://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/51/930

United Nations, *Identical letters dated 21 January 1999 from the permanent representative of Cambodia to the United Nations addressed to the Secretary-General and the President of the Security Council*, A/53/801-S/1999/67 (22 januari 1999), beschikbaar met https://www.eccc.gov.kh/sites/default/files/documents/courtdoc/2016-09-20%2022%3A11/D181_2.11_EN.PDF

United Nations, *Identical letters dated 3 March 1999 from the permanent representative of Cambodia to the United Nations addressed to the Secretary-General and to the President of the Security Council*, A/53/851-S/1999/230 (3 maart 1999), beschikbaar met https://www.eccc.gov.kh/sites/default/files/documents/courtdoc/2016-09-20%2022%3A13/D181_2.12_EN.PDF

United Nations, *Identical letters dated 15 March 1999 from the Secretary-General to the President of the General Assembly and the President of the Security Council*, A/53/850-S/1999/231 (16 maart 1999), beschikbaar met https://www.eccc.gov.kh/sites/default/files/documents/courtdoc/2016-09-20%2022%3A20/D181_2.15_EN.PDF

United Nations General Assembly, *Report of the Secretary-General on Khmer Rouge Trials* A/57/769/2003 (31 maart 2003), beschikbaar met <https://digitallibrary.un.org/record/491564?ln=en#record-files-collapse-header>

United Nations General Assembly, *Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide* A/RES/3/260 (9 december 1948), beschikbaar met <http://un-documents.net/a3r260.htm>

United Nations Security Council, *The rule of law and transitional justice in conflict and post-conflict societies*, S/2004/616 (23 augustus 2004), beschikbaar met <https://www.un.org/ruleoflaw/files/2004%20report.pdf>

Literatuur

Ayoob, Mohammed, 'Humanitarian Intervention and State Sovereignty' *The International Journal of Human Rights* 6 (2002) 1, 81-102.

Chandler, David P., *Brother Number One, A Political Biography of Pol Pot: Revised Edition* (New York 1999).

Ciorciari, John D., en Anne Heindel, *Hybrid Justice: The Extraordinary Chambers in the Courts of Cambodia* (Michigan 2014).

Extraordinary Chambers in the Courts of Cambodia, 'Court Documents', <https://www.eccc.gov.kh/en/document/court> (18 november 2020).

Forsythe, David P., 'The UN Security Council and Response to Atrocities: International Criminal Law and the P-5', *Human Rights Quarterly* 34 (2012) 3, 840-863.

Hinton, Alexander L., *Why Did They Kill?: Cambodia in the Shadow of Genocide* (Los Angeles 2005).

Keller, Lucy, 'UNTAC in Cambodia – from Occupation, Civil War and Genocide to Peace', *Max Planck Yearbook of United Nations Law* 9 (2005) 1, 127-178.

Kiernan, Ben, 'External and Indigenous Sources of Khmer Rouge Ideology', in: Odd Arne Westad en Sophie Quinn-judge (red.), *The Third Indochina War: Conflict between China, Vietnam and Cambodia, 1972-79* (New York 2006) 1-20.

Kiernan, Ben, 'Introduction: Conflict in Cambodia, 1945-2002', *Critical Asian Studies* 34 (2002) 4, 483-495.

Kiernan, Ben, *The Pol Pot Regime: Race, Power, and Genocide in Cambodia Under the Khmer Rouge, 1975-79* (New Haven 1996).

Leebaw, Bronwyn, 'The Irreconcilable Goals of Transitional Justice' *Human Rights Quarterly* 30 (2008) 1, 95-118.

Lundy, Patricia, en Mark McGovern, 'Whose Justice? Rethinking Transitional Justice from the Bottom Up', *Journal of Law and Society* 35 (2008) 2, 265-292.

McGonigle Leyh, Brianne, 'National and Hybrid Tribunals, Benefits and Challenges', in: Peter Malcontent (red.), *Facing the past: amending historical injustices through instruments of transitional justice* (Cambridge 2016) 117-139.

Nielsen, Elizabeth, 'Hybrid International Criminal Tribunals: Political Interference and Judicial Independence', *UCLA Journal of International Law and Foreign Affairs* 15 (2010) 2, 289-326.

Revolutionary People's Tribunal, 'People's Revolutionary Tribunal Held in Phnom Penh for the Trial of the Genocide Crime of the Pol Pot - Ieng Sary Clique', <http://www.internationalcrimesdatabase.org/Case/812/Pol-Pot-and-Ieng-Sary/> (30 november 2020).

Sharp, Dustin N., 'Addressing Dilemmas of the Global and the Local in Transitional Justice', *Emory International Law Review* 29 (2014) 2, 71-117.

Sperfeldt, Christoph, 'From the Margins of Internationalized Criminal Justice; Lessons Learned at the Extraordinary Chambers in the Courts of Cambodia' *Journal of International Criminal Justice* 11 (2013) 5, 1111-1138.

The Cambodia Daily, 'China's Support Suddenly Turns Silent Over Khmer Rouge Trial' (versie 22 oktober 1999), <https://english.cambodiadaily.com/news/chinas-support-suddenly-turns-silent-over-khmer-rouge-trial-90239/> (11 januari 2021).

The Cambodia Daily, 'Gov't Hints at Hard-Line KR Trial Position' (versie 20 oktober 1999), <https://english.cambodiadaily.com/news/hun-sen-gives-surprise-ok-to-cooperative-tribunal-90265/> (8 januari 2021).

The Cambodia Daily, 'Hun Sen Says No Need for International OK for Trial' (versie 30 september 1999), <https://english.cambodiadaily.com/news/hun-sen-says-no-need-for-international-ok-for-trial-89964/> (8 januari 2021).

The New York Times, 'The Shape Of Justice Is Undefined In Cambodia' (versie 5 december 1999), <https://www.nytimes.com/1999/12/05/world/the-shape-of-justice-is-undefined-in-cambodia.html> (8 januari 2021).

The New York Times, 'U.N. Panel Urges Tribunal For Khmer Rouge Leaders' (versie 2 maart 1999), <https://www.nytimes.com/1999/03/02/world/un-panel-urges-tribunal-for-khmer-rouge-leaders.html> (10 januari 2021).

Yale University, 'Introduction to Cambodian Genocide Program', <https://gsp.yale.edu/introduction-cambodian-genocide-program> (17 november 2020).